

24. A fele sem igaz! Leleplezzük az álhíreket

Már harmadik osztályban tanultál arról, hogy az interneten, televízióban, rádióban, de akár az osztálytársaidal folytatott beszélgetések során találkozhatasz olyan hírekkel, melyek valótlanságokat is tartalmaznak, vagy akár teljesen hamisak.

Sajnos az **álhírek**, hamis információk leleplezése nem könnyű. Ezek a hírek gyorsan terjednek, és igen rövid idő alatt nagyon sok emberhez eljuthatnak az internet jóvoltából. Létezik azonban néhány jótanács, melyek segítenek ezek kiszűrésében.

1. tanács: A háromfejű pingvin esete, avagy nézz utána, honnan származik a hír, mi a forrása!

- Hallottátok? Háromfejű pingvinek születtek az állatkertben! Kép is van róla! – kiabálta Zoli a szünetben.
 - Ezt meg hol láttad? – kérdezte Misi.
 - Egy hírportálon olvastam. Tele van érdekes meg vicces, színes kis hírrel.
- Pár perc múlva kiderült, hogy Zoli egy megbízhatatlan oldalon olvasta a hírt, amelyen sok, hasonlóan hamis információ szerepel. Ugyanis Misi megnézte az Állatkert weboldalát és néhány megbízható híroldalt. Sehol nem volt nyoma ennek a hírnek.
- De kép is van róla! – bizonygatta az igazát Zoli.
 - Az egy képszerkesztő alkalmazással készült. Akár a saját fotódra is másolhatsz vele még két fejet! – nevetett Kriszta.

2. tanács: Ingyen virág mindenkinek, avagy figyelj a hír keletkezésének időpontját!

- Gyertek, ingyen kaphattok virágpalántát a kertészetben! – riasztotta az osztálytársait Viki.
Az osztály felbolydult, hiszen éppen iskolai kiskertet szerettek volna készíteni az udvaron.
- Még várjatok egy kicsit – intette le őket Teca néni, az osztályfőnökük. – Olvassátok csak el a hírt alaposabban!
- Minden rendben, ez nem átverés, ez egy igazi, hivatalos felhívás – mondta Viki.
- Hopsz! Figyelj a dátumot a jobb felső sarokban! Hiszen ez egy két évvel ezelőtti hír! – vette észre csalódottan a hibát Matyi.
Még jó, hogy nem indult neki az egész osztály egy véletlenül vagy szándékosan, megtévesztésül közzétett régi hír miatt.

3. tanács: Hogyan (nem) nyerhet autót minden 10. vásárló, avagy szerinted logikusnak tűnik ez a hír?

- Hétfőn már az új autónkkal hoz iskolába apukám – mondta Gergő.
- Új kocsitok van? – kérdezte valaki.
- Csak lesz, ugyanis most olvasom, hogy minden tizedik vásárló autót nyer azok közül, akik a hétvégén a Total Plázában vásárolnak.
- Gergő, számolj már egy kicsit! Ha a több ezer vásárló közül minden tizedik nyer, az hány autót jelentene? – vetette fel Évi.
- Hát bizony az több száz autó lenne – gondolkodott el Gergő.
- És logikusnak tűnik számodra, hogy a Total Pláza egyetlen hétvége alatt elosztogat több száz új autót a vásárlói között? Megérné ez nekik? – folytatta Évi.
- Nem igazán. Akkor ez most egy álhír? – kérdezte Gergő.
- Talált! – mondta diadalmasan Évi.

Feladat

- Alakítsatok csoportokat! Mindegyik csoport húzzon egy számot 1 és 3 között. Találjatok ki ti is hasonló történeteket, mint az előző három eset, minden csoport a húzott számnak megfelelő történethez hasonlóat. Játsszátok el egymásnak a kitalált jeleneteket. Ezután cseréljétek számokat.
- Beszéljess a szüleiddel erről a három esetről! Kérdezd meg őket, találkoztak-e már hasonlóval! Ők hogyan vették észre, hogy álhírrrel volt dolguk?

25. További tanácsok az álhírek ellen

4. tanács: Az óriássün nyomában, avagy ellenőrizd a tényeket!

- Hallottátok? A Bakonyban egy ember nagyságú sünnel garázdálkodik! Az ottani lakosok már ki sem mernek menni az utcára! – lépett az osztályba izgatottan Zsóka.
- Mindezt valamelyik jól értesült hírportálon olvastad, ugye? – kérdezte kissé gúnyosan Pali.
- Könnyedén ellenőrizhetjük. Felhívom a nagymamámat, ő Bakonybélben lakik – mondta Zsolti.
- Én meg telefonálok a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóságára. Ha valaki, hát ők biztos tudnak erről – vette elő a telefonját Pali.

A következő szünetben mindenre fény derült: a nagymama és a természetvédelmi őr is hallott a hírről, hiszen sokan érdeklődtek már. Persze egy szó sem igaz az egészből. Egy szándékos, viccnek szánt megtévesztésről van csupán szó.

5. tanács: Az aranyos, hófehér kiscica esete, avagy vigyázz, az érzelmeidre akarnak hatni!

Kriszta egy képet mutatott a notebook kijelzőjén:

- Nézzétek ezt az édes kiscicát! Ha elég pénz gyűlik össze, tudnak macskatápot venni neki, és nem éheznek többé.
- Erről az oldalról már hallottam apukámtól, nagyon vigyázz vele! – lépett közelebb Anti. – Mindennap kitesznek egy hírt és egy aranyos képet egy éhező kisállatról. De kiderült, a befolyó pénzt nem rájuk fordítják, nem is állatmenhely áll a gyűjtés mögött, hanem csalók. A kedves képekkel és a hírekkel csak az érzelmeinkre akarnak hatni.

6. tanács: Az év gyümölcsleve verseny győztese, avagy a rejtett reklám esete

- Ezentúl én is az év gyümölcslevét szeretném inni reggel! – mondta Sári az anyukájának reggeli közben. – Láttam az interneten, hogy rendeztek egy versenyt, és megtalálták a legjobb, legegészségesebb gyümölcslevet, a Csodanektárt.
- Ezt én is olvastam, Sárrikám – simogatta meg kislánya fejét az anyukája. – De van egy apró szépséghibája a hírnek. Ez nem is igazi verseny volt, csak a Csodanektár gyártója rendezett egy bemutatót, amit a hírben versenynek neveztek. Más termék

nem is indult. Ez egy hírnek álcázott reklám! A Csodanektár semmivel sem jobb, mint a többi gyümölcslé, sőt, még több cukrot is tartalmaz.

Az álhírek célja minden esetben az olvasó, hallgató megtévesztése. Sokszor nagyon nehezen tudod eldönteni, hogy álhírrrel állsz szemben. A bemutatott 6 jótanács segít ebben:

1. Csak megbízható forrásból származó hírek érdemes hinni!
2. Figyeld meg, friss, aktuális hírről van-e szó!
3. Gondold át, hihető, logikus dologról szól-e a hír!
4. Ellenőrizd több forrásból is a hír tartalmát!
5. Ne engedd, hogy megható, szívhez szóló képekkel, hírekkel tévesszenek meg!
6. Gondold át, nincs-e valamilyen rejtett célja (pl. reklámozás) a hírnek!

Ha kétséged támad, fordulj tanítódhoz, szüleidhez! Érdemes az osztálytársaidal is megbeszélni egy-egy hír tartalmát, és közösen felhasználni ezeket a jótanácsokat. Több szem többet lát!

Feladat

- Ismételjétek meg csoportokban a múlt órai feladatot! Mindegyik csoport húzzon egy számot 4 és 6 között. Találjátok ki ti is hasonló történeteket, mint az előző három eset, minden csoport a húzott számnak megfelelő történethez hasonlót. Játsszátok el egymásnak a kitalált jeleneteket. Ezután cseréljétek számokat.
- Segítsetek a tanácsokkal a többi gyereknek is! Mindegyik csoport készítsen egy-egy plakátot, amely az 1–6. tanácsot mutatja be. Ne az előző példákat használjátok, találjátok ki újakat! Mind a hat tanácsról készüljön plakát, tegyétek is ki az iskolában!

26. Levélszemét – a jó jelszó – kódtörés: Nem árt az óvatosság!

Ma már a levelezés legtöbbször inkább az elektronikus levelezést (e-mail, ejtsd: ímél) jelenti, nem a levélpapírt, borítékot és bélyeget. Sokkal kényelmesebben, gyorsabban, olcsóbban küldhetsz így üzeneteket, amihez csatolhatsz videót, hangot, képet is. Érdekes azonban néhány dologra odafigyelned, mert sok kellemetlenségtől, kártól óvhatod meg magad.

Ne szemetelj!

Ahogy az utcán, iskolában nem szemetelünk, ne tegyük ezt levelezés közben sem. A kéretlen tartalom, vagyis a levélszemét (spam, ejtsd: szpem) feleslegesen terheli a postafiókodat, megnehezíti a levelek közötti eligazodást, ráadásul sokszor káros tartalmat is hordoz. Levélszemét például a kéretlenül küldött reklám, pénzt vagy az adataidat kérő üzenet. Leggyakrabban ismeretlen feladótól érkezik. A levelezőprogramok szűrik a levélszemetet, blokkolják, kizárják az ilyen levelek küldőit, de néhány üzenet átjuthat ezeken a szűrőkön. Az se tévesszen meg, ha a saját nevedet látod bennük, vagy valaki nevében, barátként, távoli rokonként szólítanak meg. Légy óvatos ezek tartalmával!

Szia! Kriszta vagyok, annyi idő, mint te. Tudnék neked egy jó fülhallgatót küldeni, sokkal olcsóbban, mint a boltokban.

Figyelem!

A levélszemét ellen úgy küzdhetünk, ha töröljük őket, és nem küldjük tovább senkinek, még akkor sem, ha erre kérnek bennünket a levélben (pl. Küldd tovább 10 barátodnak ezt az üzenetet, és nyersz egy...).

Milyen a jó jelszó?

Adataidat, e-mailjeidet a legtöbb alkalmazásban jelszavak védik. Nem minden jelszó alkalmas arra, hogy védelmet nyújtson. A könnyen kitalálható jelszavak könnyen feltörhetők, így adataidat megszerezhetik, módosíthatják. Léteznek olyan programok is, melyek feltörik a jelszavakat, ezek a leggyakoribb, legtöbb ember által használt jelszavakkal kezdik a kísérletezést. Érdekes néhány dologra figyelned, ha jelszót állítasz be magadnak:

Figyelem!

Kerüld a könnyen kitalálható jelszavakat, amelyek másoknak is könnyen eszébe juthatnak! Például *012345678*, *titok*, *jelszó* stb.

Ne használj olyan jelszót, melyben szerepel a neved, lakcímed vagy olyan információ, melyet sokan tudnak rólad! (Pl. a cicád neve, a születési dátumod stb.) Szerepeljenek a jelszavaidban kis- és nagybetűk vegyesen, számok és különleges jelek, például /, !, % stb. A legjobb jelszavak nem értelmes szavak, ám ezeket nem könnyű megjegyezni. Jó trükk, ha értelmes szavakat használsz, de kihagysz belőlük egy-egy betűt, vagy néhány betűt nagybetűvel írsz, különleges jeleket illesztesz a szó belsejébe. Így könnyebben megjegyezted őket. A jelszavaidat lehetőleg ne írd fel sehova, ha mégis így teszel, a jegyzetet ne a géped, telefonod mellett tárold!

Film és valóság: a hackerkedés veszélyei

A filmekben gyakran látsz olyan jeleneteket, ahol valaki feltör egy kódot, és bejut valamilyen adatbázisba, hozzájut titkos adatokhoz, átveszi az irányítást valamilyen berendezés felett. A valóságban ez nem megy olyan könnyen, mint a filmben, és nem is olyan menő dolog.

Tudnod kell, ha másvalakinek a megszerzett vagy kitalált jelszával lépsz be valahova, módosítod az adatait, a nevében küldesz e-mailt, akkor kárt okozol neki, kellemetlen helyzetbe hozod. Emellett törvénytörtést követsz el!

Figyelem!

Az informatikai rendszerekbe történő behatolás, ha viccből csinálják is, törvénytelen dolog. Sose kerülj ilyen helyzetbe!

Ha úgy érzed, hogy a te adataiddal éltek vissza, feltörték a postafiókodat, a nevedben másvalaki küld üzeneteket, azonnal szólj a tanítódnak, szüleidnek!

Feladat

- Találj ki néhány olyan jelszót, melyek megfelelnek a fent leírt, jó jelszóra illő követelményeknek! Ezeket ne használj sehol, csak gyakorlásul jegyezd le őket! Később már tudsz majd igazi, felhasználható jelszavakat is kitalálni.
- Alkossatok csoportokat! Fejezzétek be többféleképpen a következő történetet, majd a csoportok mutassák be egymásnak a megoldásaikat!

Miklós meglátta, hogy a padszomszédja, Géza felírta a füzetének a hátuljára az e-mail-jelszavát. Otthon Miklós belépett ezzel a jelszóval Géza levelezésébe...